

ARTICULUS III

Quanta sit in hoc statu vitæ dependentia
humani intellectus a sensu, et quænam
hujusmodi dependentiæ radix.Status
questionis.

16. Vidimus in præcedenti articulo intellectum hominis, mortalem hanc vitam degentis, a sensu dependere tum inchoative ad abstrahendas species intelligibiles, tum etiam concomitanter, quatenus in operando comitem habeat operationem phantasia; genus tamen ejusmodi dependentiæ non esse intrinsecum, sed extrinsecum, non tamquam ab organo, sed tamquam a conditione et objecto. Nunc tractationis complementum postulat, ut Scholasticorum morem secuti, breviter inquiramus, quanta sit et qualis hujus dependentiæ necessitas, et utrum intellectus noster etiam objecta spiritualia vel post semel sibi comparatas species intelligibiles nequeat considerare absque simultanea operatione sensuum interiorum, ac potissimum imaginationis. Et primo quidem quod spectat ad primas cognitiones, Plato ejusque assectæ voluerunt intellectum ad inchoandas cognitiones egere sensibus non per se, sed per accidens, in quantum scilicet per sensationem debeat quodammodo excitari ad rememorandum quæ prius novit, et quorum scientiam naturaliter inditam seu ingentam habet. Censuit enim Plato animas humanas creatas fuisse, antequam corporibus unirentur, et formis intelligibilibus seu speciebus innatis præditas intelligere omnia potuisse in illo statu separationis; postea vero corporibus unitas, et corporum pondere gravatas ita fuisse atque absorptas, ut omnium, quæ naturaliter sciebant, oblitæ penitus videantur. Hoc porro quasi sopore excitari animam ope sensationis, et ideo per accidens dependere intellectum a sensibus, non ut ab illis scientiam accipiat, sed ut ad actualem considerationem eorum, quæ scit habitu, excitetur (1). Avicenna autem

Sententia
Platonis circa
dependentiam
intellectus a
sensu.sententia Avi-
cennæ;

(1) Vide S. Thom., *Question. disput.*, quæst. de anim. art. 15. Cfr. *de Verit.* quæst. 10, art. 6; 1 p., quæst. 84, art. 6; quæst. 89, art. 1.

licet concessit intellectum dependere *per se* a sensibus, non tamen voluit illum dependere ad hoc, ut a sensu quidpiam addiscat, sed solum ut disponatur ad comparandam scientiam aliunde. Sicut enim formæ substantiales non recipiuntur in materia, nisi certæ dispositiones in ea præcesserint, ita etiam putavit per actum sensationis intellectum disponi, ut convertat se ad intelligentiam quamdam agentem externam et separatam, per cujus influentiam recipiat species intelligibiles, quibus intelligat (1). Verum communissima sententia Scholasticorum tenet intellectum necessario ac per se pendere a sensu in ordine ad acquisitionem specierum, sine quibus intelligere nequit, ita ut cognitiones suas inchoare non possit, nisi præcedat operatio sensus et phantasiæ, ex cujus phantasmatis abstrahat, ac ipse sibi paret intelligibiles species. Quod autem pertinet ad intellectus dependentiam a sensu post semel acquisitas species, quæstio revocatur ad dependentiam intellectus a sensu dumtaxat interiori, ac nominatim a memoria et potissimum ab imaginatione. Certum enim est eum, qui habet in promptu olim acquisitas species rei alicujus, posse iterum de illa cogitare, quin necesse sit eadem exteriore quoque sensu percipere. Utrum vero possit intellectus retinens species intelligibiles intelligere pro hoc statu vitæ sine concomitante operatione phantasiæ, atque adeo utrum intellectus in hac vita cogitare de rebus sive materialibus sive etiam immaterialibus queat, quin simul phantasia operetur, imagines vel phantasmatas de iisdem vel de aliis analogis rebus procedendo, disceptatum aliquantulum fuit apud veteres. Affirmativam tenuisse dicuntur sententiam Albertus M., Cajetanus Thienensis et alii (2), eamque probabilem habet Card. Toletus (3). Communis tamen sententia in omni schola tenet, intellectum nostrum pro hoc statu vitæ nihil posse intelligere sine dependentia ab operatione

quibus
opponitur
communis sen-
tentia Scholasti-
corum.qui tamen in
quibusdam
varie opinantur.

(1) Vide S. Thom., citat. quæst. de anim., art. 15. Cfr. *de verit.*, quæst. 10, art. 6.

(2) Apud Suarez, *de anim.* lib. 4, cap. 7, num. 2. Cfr. Rubius, *de anim.* lib. 3, cap. 4, tract. de actu intellectus possibilis, quæst. 13. Complutens., *de anim. disput.* 21, quæst. 7.

(3) *De anim.* lib. 3, quæst. 15, ad 2.^{am}. Cfr. Conimbricenses, *de anim.* lib. 3, cap. 8, quæst. 8, art. 3.

phantasiæ. Ita docent, ut paucos tantum nominem, S. Thomas (1), Scotus (2), Card. Cajetanus de Vio (3), Ferrariensis (4), Suarez (5), Rubius (6), Lossada (7), Complutenses (8) et Mastrius (9). Controvertitur autem inter hos auctores, utrum dependentia ista intellectus a phantasmatè sit *naturalis* seu pendens ex natura animæ. Scotus putasse videtur illam non esse naturalem; primo quia eam *pœnalem* dixit, profectam nempe ex originali peccato. Et quamvis aliam quoque causam prædictæ dependentiæ assignaverit, ordinem scilicet et connexionem vel subordinationem potentiarum in homine; tamen rationem ac radicem hujus ipsius ordinis et subordinationis inter potentias negat esse absolute naturalem, sed refundendam esse ad voluntatem ac decretum Dei, ita statuentis pro misera mortalis hujus vitæ conditione (10). Quæ doctrina placet etiam Mastrio, Pontio (11) et aliis Scotistis. Cæteri vero communissime docent prædictam intellectus a phantasia dependentiam non esse pœnalem, nec oriri ex libero Dei decreto, sed esse *naturalem*, quamvis non parum dissideant in assignanda ejus ratione ac radice.

17. PROPOSITIO 1.^a Potentiæ sensitivæ sunt necessariæ ad intelligendum non per accidens, tamquam excitantes, ut Plato posuit, neque tamquam disponentes tantum, sicut voluit Avicenna, sed ut repræsentantes animæ intellectivæ proprium objectum (12).

Prima pars probatur 1.º Si potentiæ sensitivæ non essent necessariæ, nisi ut operatione sua excitarent quasi dormientem

(1) S. Thomas 1 p., quest. 84, art. 7; 2.º *Contr. Gent.*, cap. 81, vers. fin.; *de memor. et reminiscen.* lect. 2; et alibi sæpe.

(2) In lib. 4.º, dist. 45, quest. 2.

(3) In 1.º part. quest. 84, art. 7.

(4) In lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 65; et in lib. 2.um, cap. 73.

(5) *De anim.* lib. 4, cap. 7.

(6) *De anim.* lib. 3, cap. 4, tract. nup. cit.

(7) *De anim.* disp. 7, cap. 2, num. 41.

(8) *De anim.* disp. 27, esp. 7.

(9) *De anim.* disp. 6, quest. 1.

(10) Vide apud Mastrium, *de anim.*, disp. 6, quest. 1, num. 12.

(11) Vide Mastrium, *ibid.*; et Pontium, *de anim.*, disp. 12, quest. 6.

(12) Ita totidem verbis S. Thomas, *citat. de anim.* art. 15 post. medium. Cf. 1 p. quest. 84, art. 4.

Potentia
sensitiva neces-
saria sunt ad

intellectum, unio animæ cum corpore non foret naturalis. Nam quod est naturale alicui non impedit ejus propriam operationem. Si igitur unio corporis impedit intelligentiam animæ, ubi idque indiget excitatione sensuum, non erit naturale animæ corpori uniri, sed contra naturam. Et ita homo qui constituitur ex unione animæ ad corpus, non erit aliquid (ens) naturale: quod videtur absurdum (1).

Prob. 2.º In eadem Platonis opinione, non videtur, quod possit assignari rationabilis causa, propter quam anima corpori uniat. Non enim est hoc propter animam, cum (secundum Platonem) anima corpori non unita perfecte propriam operationem habere possit, et ex unione ad corpus ejus operatio propria impediatur. Similiter etiam non potest dari propter corpus. Non enim anima est propter corpus, sed magis corpus propter animam, cum anima sit nobilior corpore: unde et inconveniens videtur, quod anima ad nobilitandum corpus, sustineat in sua operatione detrimentum (2).

Prob. 3.º Similiter in experimento patet, quod scientia nobis non provenit ex participatione specierum separatarum, sed a sensibilibus accipitur; quia quibus deest unus sensus, deest scientia sensibilibus, quæ illo sensu apprehenduntur: sicut cæcus natus non potest habere scientiam de coloribus (3).

Probatur secunda pars. 1.º Si vera foret Avicennæ positio, homo statim acquireret omnem scientiam, tam eorum, quæ sensu percipit, quam aliorum. Si enim intelligimus per species effluentes in nos ab intelligentia agente, et ad bujusmodi influentiæ receptionem non requiritur nisi conversio animæ nostræ ad intelligentiam prædictam; quandoquocumque fuerit ad eam conversa, poterit recipere quaruncumque specierum intelligentium influxum. Non enim potest dici, quod convertatur quantum ad unum, et non quantum ad aliud. Et ita cæcus natus imaginando sonos, poterit accipere scientiam colorum vel quaruncumque aliorum sensilium: quod patet esse falsum (4).

intelligendum,
non per acci-
dens, non
tamquam
excitantes.

neque tamquam
disponentes.

(1) S. Thom. quest. *de anim.* loc. cit. post. init. corp. Cf. 1 p., quest. 84, art. 4.

(2) S. Thom. *ibid.* Cf. 1 p., quest. 89, art. 1.

(3) S. Thom. *ibid.*

(4) S. Thom. *ib.*

Prob. 2.º Præterea potentiis sensitivis eget intellectus non solum in prima cognitione, sed etiam in subsequentibus, cum ne ipsa quidem immaterialia objecta possit contemplari, nec uti scientia olim acquisita, nisi convertendo se ad phantasmata, seu habendo simul comitem operationem imaginationis, adeo ut læso organo phantasie, nequeat intelligere. Atqui hoc phænomenum videtur nullo pacto explicari posse, si sensus ad aliud non inservant, quam ad disponendum intellectum, ut se convertat ad recipiendas species ex influentia intelligentiarum. Ergo (1).

sed tanquam
representantibus
intellectui
objectum suum.

Tertîa pars sequitur ex præcedentibus. Non enim videtur alius restare rationabilis modus loquendi, nisi quod potentie necessarise sunt ad hoc, ut representent intellectui objectum proprium, phantasmata quippe se habent respectu intellectus, sicut colores respectu visus, ut in præcedenti propositione declaratum est ex Aquinate (2).

18. PROPOSITIO 2.^a Quævis operatio intellectus nostri in hoc statu vite naturaliter ac de lege ordinaria pendet ab operatione phantasie ita, ut etiam semel acquisitis speciebus intelligibilibus alicujus objecti nequeat illud recogitare intellectus, quin phantasia simul imaginetur idem objectum, aut aliud analogum.

In hoc statu
vite,
etiam postsemel
acquisitas
species de lege
ordinaria
semper requiritur
ad
intelligendum
simultanea
operatio
phantasie.

Dicitur *in hoc statu vite*; quia cum anima separata erit a corpore (est enim immortalis, ut postmodum probabitur) profecto non poterit hoc pacto intelligere, deficiente imaginatione, quæ facultas organica est. Quod vero attinet statum unionis post resurrectionem, quam Fide divina futuram esse firmissime credimus; animæ beatorum poterunt quidem uti phantasmatis ad intelligendum, posse autem eandem pro lubitu etiam absque ullis phantasmatum imaginibus intelligere, putarunt S. Thomas (3), Suarez (4), Rubius (5).

(1) S. Thom. ibid. Cf. *de Verit.* quæst. 10, art. 6.

(2) Cfr. S. Thom., quæst. *de anim.* art. 15.

(3) S. Thom. 3 p., quæst. 11, art. 2.

(4) *De anim.* lib. 4, cap. 7, num. 4.

(5) *De anim.* lib. 3, cap. 4 et 5; *tract. de actu intellectus possibilis*, quæst. 1.

Conimbricenses (1), Complutenses (2), Philippus a Sma. Trinitate (3) aliqui Scholastici.

Prob. 1.º propositio ex triplici experientia, quam in præcedenti articulo explicuimus (4). Jam vero tam constans et universalis experientia videtur omnino probare, necessariam esse de lege ordinaria intellectus dependentiam ab operatione phantasie, ideoque intellectum in hac vita nihil posse intelligere nisi per conversionem ad phantasmata.

Nec dicas species intelligibiles illico post actum intellectionis perire, ac proinde rationem, cur intellectus indiget operatione phantasie, eam esse, quod pro omni novo actu cogitationis de re quavis novis opus habeat speciebus intelligibilibus, sicut cum prima vice rem illam intellexit—**Nam** in primis hæc instantia non destruit dependentiam intellectus a phantasia pro omni actu intellectionis in hoc statu vite. Deinde falsum est species intelligibiles illico perire; non enim est ratio, cur perire debeant, cum recipiantur in subiecto spirituali, atque adeo nullis obnoxio contrariorum agentium impressionibus, secus atque species sensibiles, quæ in corporeo organo recipiuntur (5).

Prob. 2.º ratione, in qua reddenda non una est auctorum sententia, ut videre est apud Lossada (6), Mastrium (7) et alios. Ratio vero, ut non unus probe notat, petenda proprie non est ex *natura ipsius intellectus*; hæc enim semper eadem in se remanet sive in statu unionis, sive in statu separationis, in quo certe non intelligit cum dependentia a phantasia seu per conversionem ad phantasmata, quæ nulla esse queunt in anima separata. Sed peti potest ex natura ipsius animæ, quæ forma substantialis est, *prout reperitur in unionis statu cum corpore non glorioso*. Ea vero mihi præ cæteris arridet

(1) *De anim.* lib. 3, cap. 7 et 8, quæst. 8, art. 2 vers. fin.

(2) *De anim.* disp. 21, quæst. 7.

(3) *Secunda secundæ Summ. philos.* quæst. 44, art. 6.

(4) Vide supra num. 11 in probatione primæ partis, pag. 71.

(5) Cfr. S. Thom. *de memor. et reminiscen.* lect. 2, paragr. c.; *de anim.* lib. 3, lect. 8 init., ubi fusius de hac re ex Aristotele ibid., text. comm. 8, cap. 4.

(6) *De anim.* disp. 7, cap. 2, num. 43.

(7) *De anim.* disp. 6, quæst. 1, num. 9, seqq.

probat, quæ hæc verbis Doctoris Angelici indigitatur: *Ex hoc... anima hominis viatoris indiget ad phantasmata converteri, quod est corpori obligata, et quodammodo ei subjecta, et ab eo dependens. Et ideo animæ beatæ et ante resurrectionem (in statu nempe separationis) et post intelligere possunt absque conversione ad phantasmata. Et hoc etiam oportet dicere de anima Christi, quæ plene habuit facultatem comprehensoris* (1).

Nimirum anima in hac vita est ita obligata quodammodo corpori et subjecta, ut nequeat in illud penitus dominari, cum sit ejusdem forma substantialis, unum cum ipso faciens. Ergo videtur ad hunc statum unionis in hac vita pertinere, ut anima in omnibus suis operationibus dependeat a consortio corporis. At non dependet ita, ut materia efficienter atque elicitive concurrere debeat ad quasvis operationes, ut in articulo præcedenti demonstravimus. Ergo ita dependet, ut intellectus operari nequeat, quin simul etiam operetur aliquis corporeus sensus, saltem internus.

Antecedens primum satis per se patet. Experimur enim, quod corpus quod corrumpitur, aggravat animam: unde anima, licet sit ab eo tam diversa, debet eidem se accommodare, nec potest illud, prout vult, quaquaversus movere, aut regere, nec tanta velocitate, quanta vellet, nec vigilare dum libet, neque ab aliis innumeris miseris sese eripere: immo etiam ipsam inorganicam et spirituales virtutes locomotivam exercere nequit anima in hac vita, nisi simul exerceatur vis motiva organica. Ergo ex hac conditione naturalis formæ sequi videtur, ut anima omnem virtutem suam obligatam aliquo saltem modo teneat a corpore.

E converso in statu unionis cum corpore glorioso, quamvis pariter exercebit anima munus formæ, erit tamen immunis ac penitus libera ab omni subjectione corporis, illudque potius sibi quodammodo accommodabit, ac perfecte subjiciet cum pleno dominio in omnibus operationibus, redundante animæ gloria in corpus cum dotibus illis gloriosis. Et ideo

(1) S. Thom. 3 p. quæst. 11, art. 2. Cfr. 1 p. quæst. 94, art. 2; *Contr. Gent.* lib. 2. cap. 81, *Scientium tamen est...*

anima beata poterit, prout liberit, sine conversione ad phantasmata, aut operante simul phantasia, intelligere, quemadmodum poterit etiam corpus velocissime quaquaversus movere, ac per media etiam alia corpora transvehere, quin obstat amplius impenetrabilitas (1). Verbo, anima sic informat, et vivificat corpus in hac vita, ut, licet sit spiritualis, quodammodo materializetur, et quasi pice corporis inficiatur; in statu vero beatitudinis post resurrectionem ita informat corpus, ut nihil inde contrahat imperfectionis, sed illud suæ spiritualitatis et gloriæ particeps efficiat.

Quoniam autem dominium istud non est naturalis conditio animæ unitæ cum corpore, sed donum gratuitum beatis concessum, concludunt nonnulli auctores, animas damnatorum habituras non esse hujusmodi facultatem intelligendi sine conversione ad phantasmata (2).

Utrum porro Adamo in paradiso, et cuivis homini, si ille non peccasset, necesse fuisset ita se ad phantasmata convertere, ut nihil posset intelligere nisi dependenter a phantasia, disputatur. Negat Scotus ea innixus ratione, quod iste modus intelligendi cum dependentia a phantasmate pœnalis sit, non naturalis. Cæteri vero cum S. Thoma ex opposita ratione contrarium tuentur (3).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

19. **Obj. 1.º** Non magis dependet intellectus a phantasia vel sensu interno, quam hic ab externo. Atqui phantasia et sensus internus cum semel species alicujus objecti acquisivit, non eget concomitante operatione sensus externi ad actum suum elicendum, ut experientia patet. Ergo poterit etiam intellectus semel habitis speciebus operari quin simul operetur phantasia vel sensus internus.

(1) Vide Rubium et Lossada, Complutenses ac Philippum a Sma. Trinitate, locis citatis.

(2) Vide Complutenses ac Philippum a Sma. Trinitate, loc. cit.

(3) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 94, art. 2; quæst. 101, art. 1; *Conimbricenses, de anim.* lib. 3, cap. 7 et 8, quæst. 8. art. 2.

Resp. *neg.* Major. Contrarium enim experientia notum est, et ratio etiam persuadet. Nam imaginatio et sensus interior, etiamsi non pendeat in operando ab actu sensus externi simul operantis, satis per seipsam pendet a materia, cum sit facultas organica; intellectus autem e contrario cum sit potentia immaterialis, non alio modo potest dependere a corpore in quacumque sua operatione, nisi ratione alicujus sensus, qui debeat simul cum ipso operari (1).

Instabis 1.º Intellectus, semel acquisitis speciebus, jam complete constitutus est in actu primo; aliunde vero est potentia perfectior phantasia, habensque ex se virtutem et lumen sufficiens ad operandum. Non est ergo, cur a phantasia dependeat. Unde Aristoteles (2) ait intellectum, acquisita jam scientia, posse operari cum vult, neque indigere extrinseco motivo (3).—**Respondeo** *neg.* conseq. Rationes enim hujusmodi nihil probare valent contra experientiam. Intellectus ergo etiam post comparatas sibi species pendet a phantasia quoad usum. Idque profecto non pendet ex defectu virtutis vel luminis intellectivi nec ex defectu comprincipii objectivi ad intelligendum requisiti, videlicet speciei, sed ex defectu conditionis necessariæ pro hoc statu vitæ, sicut jam probatum est (4).

Instabis 2.º Multa intelligimus, quorum nullum adest phantasma, puta Deum et res immateriales. Ergo in hujusmodi rebus cogitandis intellectus non pendet ab operatione phantasiæ.—**Respondeo** iterum *neg.* consequentiam, cui refragatur experientia. Cum enim cogitamus spiritualia, imaginatio negotiatur, analoga quædam phantasmata procudendo, vel certe talium rerum imagines fingendo, ex quibus vel in spiritualis objecti cognitionem ventum est, vel certe juvari consideratio ac discursus noster potest. Rationem egregie reddit Aquinas in hæc verba: *Incorporea, quorum non sunt phantasmata, cognoscuntur a nobis per comparationem ad corporea sensibilia, quorum sunt phantasmata; sicut veritatem*

(1) Cfr. S. Thom. 1 p. quest. 84, art. 7, ad 2.um

(2) Aristot. *de anim.* lib. 3, cap. 4, text. 8; lib. 2, cap. 5, text. 55.

(3) Apud Suarez, *de anim.* lib. 4, cap. 7, num. 1.

(4) Cfr. S. Thom. loc. nup. cit. ad 1.um.

intelligimus ex consideratione rei, circa quam veritatem speculamur. Deum autem, ut Dionysius dicit (De div. nom. cap. 1, lect. 3), cognoscimus ut causam, et per excessum, et per remotionem. Alias etiam incorporeas substantias in statu præsentis vitæ cognoscere non possumus nisi per remotionem, vel per aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo cum de hujusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus converteri ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sint phantasmata (1).

Objic. 2.º Modus hic intelligendi cum prædicta dependentia necessaria a phantasia non potest dici naturalis animæ. Ergo ratio allata nihil valet. *Prob. antec.* Si foret naturalis, esset vel ratione animæ secundum se, vel ratione unionis cum materia. Non ratione animæ secundum se, quia tunc in quolibet statu ei conveniret ille modus intelligendi, ac proinde etiam in statu separationis, quod absurdum est dicere, quia in eo statu nulla habere potest phantasmata, ad quæ se convertat. Neque etiam ratione unionis cum corpore, quia secus in omni statu unionis eandem dependentiam haberet anima in intelligendo ab actu phantasiæ, cum tamen nos ipsi concedamus hujusmodi dependentiam non adesse in unione cum corpore glorioso.

Respondeo, negando antec.

Ad probation. *dist.* secundum membrum disjunctionis; ratione unionis absolute ac simpliciter, non spectata conditione status *neg.*; ratione unionis, prout spectata conditione status haberi potest in homine adhuc viatore, *conc.* Et *nego* *cons.* «Nam intelligere cum dependentia a phantasmate convenit animæ, non ratione sui nec ratione unionis ad corpus ut sic, sed ratione status ac talis modi imperfecti informandi corpus, et ideo non est necessarium ei convenire in quocumque statu (2).

Objic. 3.º Solet quandoque intellectus in raptu vel extasi ita divinis rebus intendere, ut a sensibus alienetur, atque adeo videantur omnes reliquæ operationes tum sensitivæ tum etiam vegetativæ cessare. Ergo non penitus dependet intellectus ab actu phantasiæ etiam in hoc statu vitæ.

(1) S. Thom. 1 p. quest. 84, art. 7, ad 3.um

(2) Rubius, *de anim.* lib. 3, cap. 4 et 5, tract. *de actu intellectus Possibilis*, num. 230.

Resp. dist. antec. Idque fit supernaturaliter ac miraculoso et extraordinario modo, *conc.*, vel *trans.*; fit naturaliter et ordinario modo, *neg.*

Raptus importat aliquam innaturalem et quodammodo violentam abstractionem seu alienationem a sensibus. *Innaturalis*, inquam, quia si alienatio hujusmodi fuerit naturalis, ut fit in somno, raptus dici nequit. *Hujusmodi autem abstractio ad quæcumque fit, potest ex triplici causa contingere: uno modo ex causa corporali, sicut accidit in his, qui propter aliquam infirmitatem alienationem patiuntur, secundo modo, ex virtute demonum, sicut patet in arreptitiis: tertio modo ex virtute divina (1).*

Jam si de raptu ex virtute divina effecto loquamur, is non semper fit cum totali alienatione a sensibus, sed sæpe solum a sensibus externis, ut fit in visione imaginaria, in qua intellectus rapitur ad divina contemplanda per similitudines quasdam imaginarias. Potest tamen rapti etiam intellectus ad divina contemplanda sine ulla sensibili imagine, ut accidit in visione pure intellectuali: id quod, docente Angelico, bifariam adhuc contingere potest: *alio modo, ut contempletur (mens humana) veritatem divinam per intelligibiles effectus; sicut fuit excessus David dicentis (Psalm. CXV, v. 2): Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax. Alio modo, ut contempletur eam in sua essentia; et talis fuit raptus Pauli et etiam Moysis (2).* Plane autem vides hujusmodi intellectiones cum plena abstractione ab omni sensuum operatione, cum sint opus divinæ virtutis, nihil probare contra nostram propositionem. De aliis modis raptus per causas naturales, sive corporales sive diabolicas, non est multum curandum, quia nulli exercentur in eis actus intellectus cum totali abstractione a sensibus. Et idem videtur esse dicendum de factis nonnullorum virorum, qui naturaliter extasim passi censentur, absorpti in contemplatione atque a sensibus penitus alienati, quod Platoni et Socrati aliisque contigisse

(1) S. Thom. 2. 2. quæst. 175, art. 1. Cfr. Tolet. in 1.^{am} part. quæst. 12, art. 11, *Dubium* 1.um, ubi dilucide exponuntur quæ ad alienationem a sensibus spectant.

(2) S. Thom. 2. 2. quæst. 175, art. 3, ad 1.um

quidam putant (1). Primo, quia non ex eo solum, quod aliquis absorptus sit, et cogitabundus hæreat sine usu sensuum exteriorum, illico infertur eum purè intellecti vacare, cum ligatis penitus sensibus externis atque sopitis, possit vigilare atque operari phantasia, ut accidit in somniis. Deinde quia licet quidam Philosophi asseruerint se passos esse hujusmodi extasim, non facile credendum est eos absque ullo phantasiæ usu intellectum exercuisse, sed potius in altissima illa contemplatione absorptos non attendisse ad operationem imaginationis. Modus enim intelligendi tam contrarius communi et constantissimæ experientiæ videtur naturalem ordinem superare.

Ad rem S. Gregorius Nazianzenus: *Quemadmodum nulla ratione fieri potest, ut quisquam qualibet gressum urgeat, umbram suam prætereat (quantum enim eam assequeris, tantum etiam semper antevertil), aut oculus rebus in aspectum cadentibus citra intramediam lucem et ærem conjungatur, aut natalitia animantia extra undas labantur; ita etiam impossibile est iis, qui corporibus inclusi sunt, sine corporearum ac sensibilibus rerum adminiculo rebus iis, quæ animo ac ratione intelliguntur, omnino conjungi. Semper enim obiter sensibile aliquid incidit, quantumvis maxime nostra mens a rerum adspectabilium contagione separata, atque in seipsam collecta, cum rebus cognatis oculorumque aciem fugientibus commercium habere conetur (2).*

Quædam aliæ difficultates videri queunt apud prædictos Auctores, Rubium, Conimbricenses, Complutenses, etc.

20 Scholion. Utrum in raptu, cum facultates omnes cognoscitivæ sensitivæ cessant ab opere, penitus intermittantur etiam operationes vegetativæ, dubia res est. Ex Aquinate dicendum, quod *vires animæ vegetabilis non operantur ex intentione animæ, sicut vires sensitivæ, sed per modum naturæ; et ideo non requiruntur ad raptum ab eis abstractio, sicut a potentiis sensitivis, per quarum operationes minueretur*

Utrum in raptu cessent omnes vegetativæ operationes.

(1) Vide Conimbricenses, de *Anim.* lib. 3. cap. 7, 8, quæst. 8, artic. 3.

(2) S. Gregor. Nazianz., de *Theolog.*, orat. 2. Cf. S. Dionys. de *Divina Nomina*, cap. 7; et de *cælesti Hierarch.* cap. 10; S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 7; quæst. 12, art. 11.